

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Redactioneel

Wederom een gevarieerd nummer van het *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, met theoretische artikelen die een overzichtskarakter én praktische toepassingen hebben, met een literatuuronderzoek dat een zeer persoonlijke zoektocht nauwelijks verbergt, met verslagen van bijeenkomsten, met een vleugje cultuur, wat geschiedenis en zelfs wat sociologie en methodologie. Het *Tijdschrift* is onmiskenbaar psychoanalytisch. Is het ook wetenschappelijk? Dat is een vraag die vaker gesteld is, sterker nog ze begeleidt de psychoanalyse gedurende haar ganse bestaan. Men kan zich afvragen wat de vager beweegt of men kan proberen een antwoord te formuleren.

Een oorspronkelijke bijdrage aan die wetenschapsvraag komt van Howard Shevrin (1996). Het is een toneelstukje voor vier vrienden: Dr. Case 'een onwrikbare aanhanger van de gedachte dat wat in de behandeling gebeurt het fundament vormt voor psychoanalytisch onderzoek'; Dr. Sample, 'die zich ernstig zorgen maakt over de wetenschappelijke fundering ervan en gelooft in de noodzaak van systematisch onderzoek'; Dr. Link, 'die meent dat breed onderzoek – dat de inzichten van de clinicus en recent onderzoek op verwante terreinen in zich verenigt – ertoe zal leiden dat de psychoanalyse zich zal verbreden en verdiepen en de aanvaarding ervan door sceptische wetenschappers zal doen toenemen.' De leider van deze kring van geleerden is professor Di Sapienza – een vrouw – 'die in haar hart altijd het angstige vermoeden had gehad dat psychoanalyse in de grond eigenlijk niet wetenschappelijk is, maar dat ze niettemin een belangrijke, rationele onderneming is.'

Case begint en geeft de basis voor psychoanalytici over de hele wereld aan: de rol van vrije associatie, overdracht, weerstand, de ontdekkingen van kinderlijke seksualiteit en de centrale rol van het conflict. Deze ontdekkingen komen direct voort uit de psychoanalytische behandeling, de plaats voor het testen en bewijzen van psychoanalytische hypothesen.

Sample antwoordt met een fraai citaat van Edelson (1988), die ons bericht over de kalkoen 'die is gaan geloven dat 364 dagen van goed doorvoede welgedaanheid een garantie voor onsterfelijkheid bieden'; volgens hem een voorbeeld van 'opsommende inductie'. Hij acht de gebruikelijke essentialia van de wetenschap – 'controle-groepen, betrouwbare meetinstrumenten en bovenal het toetsen van alternatieve hypothesen' – noodzakelijk, opdat volstaan kan worden aan de criteria van inductie door eliminatie.

Link – die naar ik vermoed het meest samenvalt met Shevrin – stelt dat 'psychoanalyse in werkelijkheid twee nauw verwante, maar afzonderlijke, wetenschappen is: een toegepaste klinische wetenschap en een fundamentele geesteswetenschap'. 'Het is de taak van de fundamentele weten-

schap om dit bouwwerk van kennis op te trekken met behulp van inzichten uit de praktijk, systematisch, experimenteel en niet-experimenteel onderzoek en het bouwen van bruggen naar andere wetenschappen.' Di Sapienza ziet een analogie met lesgeven en regeren: 'Alletwee rationele ondernemingen met nuttige en waardevolle doeleinden die beogen om individuen of de maatschappij als geheel te veranderen, en die toch geen wetenschap zijn, toegepast noch zuiver.' Daarover krijgt ze later de wind van voren, omdat we niet half weten hoe slecht we geregeerd worden en omdat nu juist het leren zo grondig is onderzocht dat de psychoanalytische methode daarnaast wel erg toevallig lijkt.

Shevrin beschrijft vervolgens een reeks experimenten waar hij op dat moment mee bezig is. Hij dient aan proefpersonen conflictrijke en conflictarme prikkels toe; de reacties daarop worden op hersenniveau geregistreerd. Woorden die in psychoanalytisch onderzoek uitgekozen zijn omdat ze het onbewuste conflict zouden vertegenwoordigen, roepen bij subliminale projectie een duidelijk patroon van reacties in de hersenen op. 'Samenvattend: het onderzoek – dat gedeeltelijk gebaseerd is op de psychoanalyse als klinische methode, maar dat de vooronderstelling van het psychologisch onbewuste als veroorzaker toetst – resulteerde in de ontdekking van unieke patronen van hersenreacties, die de juistheid van die vooronderstelling ondersteunden, terwijl ze tegelijkertijd een brug naar de neurofysiologie sloegen.' Natuurlijk is zo'n experiment geen bewijs, maar een indicatie. Daar komt nog bij dat Shevrin later wordt aangesproken op methodologische onvolkomenheden in zijn onderzoeksopzet en interpretatie.

In het kader van een redactioneel is het niet mogelijk dit gehele debat, waaraan later nog zeven geleerden deelnamen weer te geven. De waarde van dit soort gesprekken en onderzoeken staat voor mij echter vast. Ze ondersteunen het werk en werpen er een nieuw licht op. Het is essentieel dat zulks ook in het Nederlands geschiedt, want de deelnemers maken ook deel uit van de maatschappelijke werkelijkheid waarbinnen de psychoanalyse opereert. Die werkelijkheid dient helder getekend te worden, waardoor we er meer greep op krijgen. Waarheid, perceptie van de waarheid, erkenning van het wetenschappelijk belang en status spelen daarbij een ondergrondse, maar onmiskenbare rol.

Hans M. Reijzer

Literatuur

Edelson, M. (1988), *Psychoanalysis: A theory in crisis*. University of Chicago Press, Chicago.

Shevrin, H. (1996), Is Psychoanalysis One Science, Two sciences or No Science at All? A Discourse among Friendly Antagonists. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 44, p. 963-1050.